

Tarih Okulu
Mayıs-Ağustos 2010
Sayı VII, 71-75.

III. SULTAN MURAD'IN İNGİLTERE KRALİÇESİ ELİZABET'E BİR NAMESİ*

Saffet Bey
Transkripsiyon: Mehmet Sait SÜTÇÜ**

Sözümüze başlamazdan önce, şu naâme iyice okunsun:

Muhtâretü 'l-muhadderâti 'l-İseviyye Mümtâzatü 'l-mukkarât-ı fi 'l-milleti 'l-Mesihîyye Maslâha-yı mesâlihi 't-tâifeti 'n-Nasrâniyye sâceti izyâli 'l-haşmet ve 'l-vakar mükemmele-i namus-ı erbâbi 'l-nâkus ve 'l-zünnâr vilâyet-i İngiltere Kraliçesi Elizabet hutimet avakıbihu bi 'l-hayr tevki 'i refi 'i hümâyun vâsil olacak ma 'lum ola ki halâ südde-yi seniyye-yi sa 'adet-medâr ve 'atebe-i ulya-yı gerdûn-iktidarımız ki mâlâz-ı selâtin-i 'âli-makâm maâz-ı havakîn zû 'l-ihtiramdır. Mektub-ı sadakat-mashûbunuz vârid olup İspanya Kralı putperest olmakla dini dinimize muhâlif olduğundan ma 'da kâdimden 'adavet olup deryâdan ve karadan vilâyetlerimize ve memâlik-i İslâmiyede ticaret üzere olan bazergânlarımıza daima zarar ve ziyan kastın edip ve memâlik-i mahruse-i padişâhiye varıp gelen gemilerimizin yollarını kesmek için Septe Boğazi'nda mağrip câniplerinde olan limanlarda kadirgalar tayin edip lakin kral-ı mezburun tedarikine itibar ve iltifat olunmayıp gemilerimizi memâlik-i İslâmiyeye gönderip bi-inayetillahi teala emn ve eman üzere varıp gelirler ve İspanya Vilâyetinde esir olan Müslümanlardan nicesi akçemizle halâs edip kimin âsitâne-i saadete ve kimisin dahi vilâyetlerine gönderip ve daima halâs etmeğe çalışıp zikrolunan hizmetimiz ve dostluğumuz mukâbelesinde İspanya Kralının ve sair düşmanlarımızın sözüne itimat olunmayıp memâlik-i mahrusada olan tâcirlerimize riayet olunup âhdname-i hümâyuna mugayir kimesneye rencide ettirilmeyip huzur-ı hâl ve ferah-ı bâl ile ticaret etmeleri için beylerbeğisi ve ümerâya müekkîd-i ahkâm-ı şerife irsal olunup ve tüccarımızdan birinin davası vâki ' oldukta âsitâne-i saadetten gayri davası istima ' olunmaya

* *Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası*, C. 3, S. 13, (1 Nisan 1328/14 Nisan 1912), s. 814-820.

** Yüksek Lisans Öğrencisi. Uşak Üniversitesi, SBE, Tarih Bilim Dalı.

elçimiz ma'rifetle divân-ı hümayunda mürâfaa olup kazaskerler istima' eyleyip diye bildirmişsiz ve dahi bundan gayri hulûs-fuâd ile ülfet ve vedâda müte'allik her ne takrir ve tahrir olunmuş ise âla vechü't-tefâsil pâye-i serîr âlem-mâsir-i hüsvânemize arz ve takrir olundukta 'alem-i şerif-i âlem-şümûl padişahımız muhit ve şâmil olmuştur ve madem ki verilen âhdname-i hümayun-ı sa'adet-makrunumuz muktezasınca dostumuza dost ve düşmanımıza düşman olup şerait-i 'ahd ve amanı kemakân riayet edesiz siz ki memâlik-i mahrusamızda olan konsoloslarınızın ve sair adamlarınızın hakkında İspanya Kralına ve sair düşmanlarınızın kelimât-ı beyhudelerine kat'an iltifat ve itibar ve sözlerin isâga olmayıp tâcirlerinize 'ahd ve amâna mugayir zulm ve taâddi eylemezler ve memâlik-i mahrusamızda kendi hallerinde ticaret alış-veriş eden bazergânlarınıza ve adamlarınıza kimesne dahl ve taârruz etmeyip ve istediklerin yerde bey ve şirâ' edip onun gibi memâlik-i mahrusamızda İngiltereli tayfası ile Müslüman ve kefare tayfasından birinin ticaret ve aher hususa müte'allik davası olup ahvâli görülüp sicil ve hüccet olunduktan sonra tekrar şart-ı meş'ur da'va ikâmet edenlerin davasın sezende-i istima' etmeyip südde-i sa'adetime havâle eyleyesiz ki gelip divân-ı hümayununda mürâfa' olup kazaskerlerim huzurunda şer'le davaları görülüp fasl-ı husûmet oluna deyü beylerbeylere ve sancakbeylere ve kadılara müekked ahkâm-ı şerif yazılıp elçinize teslim olunmuştur. Mabeynde olan dostluk muktezasınca tüccarınız ve adamlarınıza ahd ve peymâna muhâlif kimesne zulm ve taâddi eylemek ihtimali yoktur. Gerektir ki vusul buldukta siz dahi şimdiye değin yüce âsitânemize nice dostluk ve sadakat arz ede gelmiş iseniz min ba'd dahi câdde-i ihlas-ı ihtisasta sabit kadem vâsîh-i dem olup mabeynde olan sulh ve salâh ve ahd ve peymanı kemayenbagi mer'i ve muhterem tutup südde-i sidre-i makamımıza 'arz ve ilâm ve lâzım olan ahvâl ve esâr-ı ahîyâne ecnâd-ı saire-i selâmetiniz ile işar olunduğunda iştibâh olunmaya ve madem ki sizin tarafınızdan nâkz-i ahd ve amanı müş'ir bir vaz' sūdûr etmeye dahi sulh ve salâha muhalif vaz'a rıza gösterilmez âna göre şerâit-i ahd ve amanı gereği gibi riayet eyleyesiz ve memâlik-i mahrusamızda kendi hallerinde ticaret üzere olan bazergânlarınıza ve adamlarınıza bir ferd şer' ve kanun ve ahidname-i hümayuna mugâyir dahl ve ta'arruz eylemek ihtimâli yoktur ve kadimden ecdâd-ı azâm ve âbâ-i kirâmımızla dostluk ede gelenler husûl-ı makâsıd ve metâlibleri ile ne vechle riâyet ve himâyet olunagelmışler ise siz dahi ol vechle riayet olunup yevmen fe yevmen esâs-ı muhabbet ve vedâd-ı müstahkem müşeyyed olup hiçbir vechle halel-pezir olmak ihtimâli yoktur. Şöyle ma'lumunuz ola ve İspanya'da ve sair

III. Sultan Murad'ın İngiltere Kraliçesi Elizabet'e Namesi / Saffet Bey

kefere elinde esir olan Müslüman tutsakların halâs etmek âsitâne-i sa'adetimize kemâl-i sadakat ve ihlasınıza hâmil olunur âna göre ol hususta mesai-yi cemileniz zuhura getirile ve müşârünileyh elçinizle irsâl eylediğiniz mektub-ı mergubunuzda donanma-yı hümayunuma müte'allik her ne inha ve inbâ olunmuş ise ol hususta bi't-tamam ma'lum-ı hümayunum olmuştur. İnşallahü'l-meliki'l-gaffar evvel-bahar-ı hüceste-asârda azim donanma-yı hümayunum ihraç olunmak mukarrerdir. Hakk te'ala feth ve nusretlere makrun kılıvere be-minnehu ve kerimehu Fi 29 Muharrem 1002 [25 Ekim 1593].

Sonra gelelim, bu nâmenin niçin yazıldığına ve ne demek istenildiğine: Bunun için nâmeyi bir daha okuyalım.

Nâmenin başı, o yıllarda başka krallara yazılanların hiçbirine benzemeyecek derecede parlak sözlere. Bundan, İngilizlerle aramızın pek iyi olduğu anlaşılıyor.

Kraliçe 'Elizabet' [7 Eylül 1533-17 Mayıs 1558-24 Mart 1603]¹ bize gönderdiği nâmesinde, İspanya Kralı için "Putperest" demesi. "II. Filip" in, resimlere, haça tapar bir Katolik, kendisinin Protestan olduğunu bildiriyor.

İspanyollarla, İngilizler arasında "kadimden adâvet" ise, İspanya Kralı 'II. Filip' [21 Mayıs 1527-1556-1598] Elizabet ile evlenmek için uzattığı eli, Kraliçe almamış, bundan dolayı İngiltere'ye karşı bir hınç besliyordu. Sonra, Elizabet'in Protestanlığı, İngiltere'ye resmi din etmesi ve bu yeni mezhebe girenler için, İngiltere'nin sığınak yeri olması, kendilerini Katolik ordusunun başbuğu bilen Habsburg Filip'i bir kat daha kızdırmış ve Papa "V. Sixtus Quintus" da kendisine arka olmasıyla, İngiltere'yi zapta kalkışmıştı. Bunun için gönderdiği "Sınamaz² Armada" [İnvincible (yenilmez) Armada] demekle bilinen o koca filonun, fırtına ile dağılması, İngilizlerin galebe çalması üzerine, o burunları yüksek İspanyollar, bir kat daha düşman oldular. Şurada bir şunu da

¹ Bu üç tarihten, birincisi, doğduğu; ikincisi, tahta çıktığı ve üçüncüsü de, öldüğü gün ve yıllardır.

² Altmış beşi 700 tondan yukarı olmak üzere 159 tekne, 8.000 tayfa, 2.000 toplu 40.000 kişi için altı aylık zahire yüklü olan bu koca filo "Amiral Marki Santakruza" kumandasında "Lizbon" dan, 28 Mayıs 1588'de kalkmış idi. Bu filo gerçekten korkunç, her türlü silâh, âleti eksiksizdi. Bütün İngiltere'yi, korku basmış, buna karşı İngilizler, otuz harp gemisi olmak üzere, seksen tekneli, 9.000 tayfalı, bir filo çıkarabildiler, "Lord Howward e Fingmehem" başbuğ olup, yanında "Direyek" gibi birkaç büyük amiraller de vardı.

Armada, İngiliz Filosu'nu dağıttıktan sonra, Fellander yakasında "Dongrek" gibi bazı iskelelere uğrayarak "Dük Doparma" kumandasındaki 40.000 kişilik bir orduyu, İngiltere'ye çıkaracaktı. Temmuz içinde patlayan korkunç bir fırtına, o koca filoyu berbat etmiş, kalanı da İngilizler bozmuş, birçok gemiler İskoçya'nın taşlık, ıssız kıyı ve adalarında açıklıktan, şundan bundan dökülmüş, hemen dil kurtulmamıştır.

söylemeden geçmeyelim. Oldum olası, ya barışık duramadığımız İspanyollarla düşmanlığımız “*Sıngın Donanma*” [16 Eylül 1571] bozgunluğumuzla büsbütün alevlenmişti. İngiliz tarihlerinin rivâyetlerine göre, “*Filip, Armada’yı yollamazdan önce, gerideki o düşmandan emin olmak için, çarçabuk Türk Sultanı’yla bir mütâreke yapmış*” imiş. Bunun gerçek olduğu, İngiliz Kraliçesi’nin “*Hizmetimiz ve dostluğumuz mukâbelesinde İspanya Kralı’nın ve sair düşmanlarımızın sözüne itimat etmeyiniz*” demesiyle de anlaşılıyor.

Armada bozgunluğundan sonra, İngiliz tüccar gemileri için Akdeniz dar oldu. Bununla beraber, gerek bu nâmeye, gerekse İngiliz tarihlerinin rivâyetlerine bakılırsa, yine İngilizler zorla, şunla bunla Septe’den girip çıkıyorlarmış. Padişah da, bunlara sataşmamaları için Garp Ocakları’na emirler veriyor. İspanya’dan İslâm ve Yahudilerin büsbütün sürülüp, çıkarılması II. Filip’in günlerinde olduğundan, İngilizler bu zavallılara çok yardım etmişler.

İngilizlerle münasebetimizin pek eski olduğu, bunların da kapitülasyon yağmasına karıştıkları, yine bu nâmede görülüyor. Nâmede, en büyük ve en göze çarparak sözler, son satırlar olup, buranın çok iyi okunmasını rica ederiz.

1000 [1591]-1001 [1592/93] tarihli bir defterde şu ferman parçasını bulduk. Yazık ki en işe yarar tarafı kopuktur. Şu kadarcık parçasından bile, İspanyolların, İngilizlere yeniden saldıracakları, İngilizlerin yardım istedikleri ve bizim yardıma gideceğimiz anlaşılıyor. O parça şudur:

İngiltere’ye Name-i Hümayun Yazıla ki,

Hakk-ı Süphanehu ve teala’nın inayet-i ‘aliyye ve hidâyet-i zulliyesinden ‘ale’d-devâm küffâr-ı zelâlet-encam ile miyân-ı ehl-i İslâmda intikam mukarrerdir. Ama be-Hamdûllah-i teala ki daima kerev-i Müslimin enva’ fevz ve nusret ile mesrur kefare-i müşrikin-i kemâl-nekbet ve hasâr ile makhûr ola gelmiştir .... küffâr-ı haksardan ol tayfa ki ehl-i İslâm ile sulh ve salâh üzere olalar onlar dahi mu‘avenet-i ehl-i İslâm ile daima asûde-hal olup memleket ve vilâyetlerine taraf-ı düşmandan zarar ve gezend erişmemek mühimmat-ı din ve devletten olmağın bu defa memleketiniz üzerine İspanya tayfasından asker varmak ve Venedik dahi ol husus için on iki pare kalyon bina olunmak ve Rim Papa dahi elli bin filori vermek üzeredir diye haber alınıp vilâyet-i İngiltere ahalisi dahi ....

III. Sultan Murad'ın İngiltere Kraliçesi Elizabet'e Namesi / Saffet Bey

Heybeli Ada'da "Rum Ticaret Mektebi" karşısında bir mezar var. Üzerinde şu yazılı:

Edwardo Barton

(Ser)

Illustrissimos et Reverentissimo Anglobe Regine oratore viro Praescantissime: Qui post reditum a bello ungarico. Quocum invicto Turcarm Impératore Profectus fuit at diem Aüt aclalis An XXX salut vero Anno MDXCVI. 1596 Cal(daris) Januarius.

Tercümesi:

"İngiltere Kraliçesi'nin pek muhterem pek mükerrem sefiri "Edwardo Barton", Türk İmparatorları'yla beraber, Macaristan Seferi'ne gitmiş ve muzafferen avdetinde vefat etmiştir."

Türk İmparatoru dediği, "III. Sultan Mehmed"dir ki, bu sefere biz "Eğri (Eğer, Erlavo)" Seferi deriz. Bu adamın ölüşü de 1596 ki tam o 1005 [1596/97] seferi yılına düşüyor.

O yıllarda, İngiltere'de Türkler için, türküler çıktığını ve bunlarla bizi övdüklerini, şurada burada veriyorsak da, o türküleri elde edemedik. Bundan başka da, elimizde şu ufak vesika vardır:

İngiltere Kraliçe'sine Nâme-i Hümayun ki,

Hassa-yı hümayunuma müteallik ol diyarda mevcut olan meta' ve gayriden bazı levâzım için Nikola nam zımmî ve Ahmed nâm bazergânımız ol cânibe irsâl olunmuştur. Gerektir ki nâme-i hümayunumuz varıp vusul buldukta âsitane-i sa'adet âşiyânımıza olan vüfur-i sadakat ve ihtisasınız mucebince mezburlar hassa-yı hümayunumuza lâzım olan meta' ve gayriden her ne ise pahasıyla almak istedikte hüsn-i muavenetiniz dirîg olunmayıp geri emin ve sâlim bu cânibe irsal olunmak bâbında hüsn-i muavenetiniz zuhura getiresiz. Fi 18 Muharrem 988 [5 Mart 1580].